

**MIELŐTT FELGÖRDÜL A FÜGGÖNY
AZ UKRÁN DRÁMAÍRÓK BUDAPESTEN CÍMŰ
SZÍNHÁZI PROJEKT FORDÍTÓI SZEMMEL**

**BEFORE THE CURTAIN GOES UP
THE UKRAINIAN DRAMATISTS IN BUDAPEST
THEATRE PROJECT FROM A TRANSLATOR'S POINT OF VIEW**

TASKOVICS OKSZANA¹

Absztrakt: 2022 decemberében Budapesten lezajlott az *Ukrán Drámaírók Budapesten* című színházi projekt. A projekten belül bemutatott három ukrán mű a háború kitörése után készült és a háború mindennapjait, illetve az általa előidézett lelki vívódásokat tárja a néző elé. A jelen tanulmány célja ismertetni, milyen előkészületekkel jár egy idegen nyelvű színházi darabokat felvonultató felolvasóest megszervezése és lebonyolítása, illetve milyen szakmai kihívásokkal szembesül a műfordító és a lektor ilyen jellegű és témájú szövegek fordításakor.

Kulcsszavak: drámafordítás, dramaturgi lektorálás, ukrán háború, műfordítás, színházi projekt, ukrán–magyar műfordítás

Abstract: The Ukrainian Playwrights in Budapest theatre project took place in Budapest in December 2022. The three Ukrainian plays presented within the project have been written after the outbreak of the war and are intended to reflect the everyday life during the war and the psychological struggles it caused. The aim of this paper is to describe the preparations involved in organising and conducting a reading of a play in a foreign language and the professional challenges faced by translators and proofreaders when translating texts of this nature and on this subject.

Keywords: drama translation, dramaturgical proofreading, Ukrainian war, literary translation, theatre project, Ukrainian–Hungarian literary translation

Mi történik a fordítás után? A szakemberek rendszerint javítják, lektorálják, utószervezik az elkészült anyagot. Majd a szöveg az esetek túlnyomó többségében kikerül a látókörükből. Érdekes és tanulságos lehet azonban végigkövetni a fordítás további útját, alkalmazási területeit.

2022 decemberében Budapesten megvalósításra került az *Ukrán Drámaírók Budapesten* című színházi projekt, amely három eseményt foglalt magában: az

¹ DR. TASKOVICS OKSZANA
ukrán lektor
ELTE BTK
Szláv és Balti Filológiai Intézet, Ukrán Filológiai Tanszék
taskovics.okszana@gmail.com

Érzelmek szótára háború idején című felolvasószínházi estet, a *Háború és művészet* című kerekasztal-beszélgetést a szerzőkkel, illetve a közönségtalálkozót az ukrán szerzők, fordítók és a magyar színházi szakemberek részvételével. A tanulmányban bemutatjuk, hogy milyen szakmai előkészületek előzik meg egy idegen nyelvű színházi darabokat felvonultató felolvasóest lebonyolítását, illetve milyen kihívásokkal szembesülhet a műfordító és a lektor az ilyen jellegű és témájú szövegek fordításakor.

A drámafordítás problematikájával legtöbbször a műfordítással foglalkozó tanulmányokban találkozunk. A nemzetközi szakirodalomban ennek a területnek egyre nagyobb figyelmet szentelnek. Magyarországon elsősorban a színházi szakemberek, rendezők és fordítók saját munkájukat bemutató vallomásai láttak napvilágot (Klaudy 2001: 108). Azonban a drámafordítás kérdéskörét átfogó módon bemutató tanulmányt – kivéve néhány cikket és egy doktori értekezést (pl.: Klaudy 1998, Klaudy 2001, Valló 2000) – nem találtam.

Az angol nyelvű szakirodalomban találkozunk a drámafordítás alapelve és stratégiája fogalmával. A '80-as évekig a kutatók az alapelvek – vagyis az irányadó szabályok, drámafordítási módszerek és eljárások – kutatására helyezték a hangsúlyt. A '90-es évek elejétől azonban egyre gyakrabban találkozunk a *stratégia* kifejezéssel (pl.: Aaltonen 2000, Merino 2000). A drámafordítási stratégia fogalmát Suh Joseph Che a következőképpen határozza meg: „...a fordítással kapcsolatos cselekvések vagy eljárások a drámafordító részéről vagy a problémák és akadályok leküzdésére, amelyek a dráma kommunikációs folyamata során merülhetnek fel, vagy annak biztosítására, hogy a fordítás megfelelően bizonyos konkrét céloknak vagy funkcióknak” (Che 2005: 59). A drámafordítási stratégiákat tehát a fordító által fontosnak tartott globális vagy kisebb problémák megoldására használják meghatározott kereteken belül, többek között a kultúrával és a közönség számára kevésbé ismert valóság átadásával kapcsolatos kihívások áthidalásakor.

Kultúrán általában azoknak az anyagi és szellemi értékeknek az összességét értjük, amelyeket az emberi társadalom hozott létre a történelme folyamán, és a kultúra határozza meg azt is, hogyan rendszerezzük és értelmezzük a körülöttünk zajló eseményeket. Ahhoz, hogy megértsük a szöveg explicit és implicit jelentéseit, fel kell ismernünk és értelmeznünk a benne rejlő, az adott kultúrára jellemző kulturális fogalmakat. Más szóval a fordítás előtt álló egyik legnagyobb kihívás olyan értékek közvetítése a két nyelv között, amelyeket az egyik nyelv gyakran nem ismer.

Fordítóként többször kerültem olyan helyzetbe, amikor egy-egy ukrán szó fordítása azért bizonyult bonyolultnak, mert Ukrajna kultúrájával kapcsolatos ismeretek a magyar köztudatban meglehetősen hiányosak. Ezen úgy lehet változtatni, ha „mindkét nyelvközösség megismeri egymás kultúráját és a megismerő tevékenység során felhalmoz bizonyos ismereteket ezen a téren” (Klaudy 1994: 34).

Ebből a szempontból az ukrán–oros háború pozitív hozadékanak tekinthetjük azt a tényt, hogy az utóbbi időben jelentősen megnőtt az érdeklődés az ukrán kultúra iránt, vagy ahogy a *Mandiner* cikkében olvashatjuk: „A háború előtérbe helyezte az ukrán kultúrát” (Kovács 2022). Ezt az állítást támasztják alá többek között az olyan kulturális és tudományos események, mint például a *Madách Imre Nemzetközi*

Színházi Találkozó keretein belül megszervezett *Szolidaritási nap Ukrajnáért*, az ukrán kultúra egyes kérdéseivel foglalkozó ismeretterjesztő és tudományos cikkek sorozatai, a szomszédos ország irodalma iránt megélénkült érdeklődés stb. A tudományos szférában is hasonló tendencia tapasztalható. Például a Freie Universität Berlin alig néhány héttel a háború kirobbanása után egy kutatói programot indított azzal a céllal, hogy felmérjék az ukrán menekültek helyzetét az Európai Unió különböző országaiban, többek között Magyarországon is. A CEU Socrates programja pedig egy 6 hetes kurzust indított számukra azzal a céllal, hogy segítséget nyújtson a beilleszkedésben és a történetek feldolgozásában.

Ezt az irányvonalat erősíti az Átrium Színház falai között decemberben lezajlott felolvasószínházi bemutató *Érzelmek szótára háború idején* címmel. A mintegy másfél-két órás est folyamán Andrij Bondarenko *Túlélő szindróma* című darabjának szövegét Vonnák Diána, Oleszja Morhunec-Iszajenko *Hosszú séta* és Jelena Asztaszjeva orosz nyelven írott *Érzelmek szótára háború idején* című darabját Nagy Tamás fordításában ismerhette meg a közönség. Mindhárom mű a háború alatt született.

A művek fordításai alapján a közönség képet alkothatott a darabok cselekményéről, stílusáról és hangulatáról, illetve arról, hogyan élik meg az ukrán emberek a háborút a hétköznapiak során, milyen hatással van az országban kialakult helyzet az érzelmeikre, családi viszonyaikra. Jelena Asztaszjeva *Érzelmek szótára háború idején* darabja szócikkekből áll, amelyek monológ vagy párbeszéd formájában egy érzést jelenítenek meg. A műbe azok a címszavak kerültek bele, amelyek a lakosság érzelmeit és problémáit tükrözték a háború kirobbanásakor. Bondarenko Andrij *Túlélő szindróma* műve szintén az átlagember szemszögéből mutatja be a háború első heteit, mind a mindennapi, „fizikai”, mind a gondolati, „filozófiai” síkon. Morhunec-Iszajenko Oleszja *Hosszú séta* című műve különböző üzenetküldő alkalmazásokon családtagjaival váltott üzenetekből és telefonhívások részleteiből áll, amelyek hűen tükrözik, mivel találták szemben magukat az ukránok a háború elején.

A felolvasóest rendezője az ukrán kultúrát jól ismerő Sardar Tagirovsky volt, egy elismert fiatal alkotó, aki sikeres előadásokat hoz létre a független színházi szcénán és kőszínházakban egyaránt. Nagy tapasztalata van a rendhagyó, műfaji határokat feszegető színházi projektek megvalósításában.

A magyar olvasók számára eddig csak néhány kortárs ukrán író egy-két műve volt elérhető magyar fordításban. Ennek több oka van. Egyrészt az ukrán nyelvet ismerő műfordítók igen csekély száma. „De az is tény, hogy az ukrán irodalmat és talán általában véve az ukrán kultúrát is kevésbé ismerik a világon. Pedig a kortárs ukrán irodalom virágzik” (Kovács 2022). Ezért az *Ukrán drámaírók Budapesten* című projekt fő szervezője, dr. Mayerné Szilágyi Mária produkciós vezető szerint jelenleg nem egyszerű feladat tapasztalt ukrán–magyar műfordítót találni. Ez alkalommal a Magyar Műfordítók Egyesülete segített a keresésben. Így került be a projektbe Vonnák Diána kulturális antropológus, író és Nagy Tamás, a beregszászi születésű író és műfordító.

A művek kiválasztásával Ugrai Istvánt, az est dramaturgját, az Átrium Színház művészeti vezetőjét bízták meg. Hat darab angol nyelvű szövegből választotta

azokat, amelyeket (részben vagy egészben) felolvastak az estén. A szövegeket a *Worldwide Ukrainian Readings* kezdeményezés bocsátotta rendelkezésére, amelynek célja a háború kitörése óta született ukrán színdarabok nyilvános felolvasása mellett a szolidaritás kifejezése Ukrajnával, az ukrán emberekkel és az ukrán színházi közösséggel. A három kiválasztott kortárs darab közvetlen közelségbe hozza az ukrainai történeteket, emberi érzésekről, érzelmekről szól. A kiválasztás során fontos szempont volt a három szöveg különbözősége: a *Túlélőszindróma* a valóságot ábrázolja drámai eszközökkel költői módon, a *Hosszú séta* meg épp ellenkezőleg – valós szövegek, chatüzenetek, üzenőfalakon megjelenő hírek összeollózása révén szerkesztett szöveg. Ehhez képest is nagyon más az egyfajta érzelmi enciklopédia-ként, túlélési „how to”-ként is értelmezhető, a sötét (emberi) humor eszközeivel is operáló *Érzelmek szótára háború idején*. Kulcsfontosságú kiválasztási szempont volt a túlélés, a megmenekülés, tehát a remény motívumának megléte a művekben.

Az előadás előtt került megrendezésre egy zárt körű szakmai találkozó, amelyben két ukrán szerző, műfordítók és magyar színházi szakemberek vettek részt. A találkozó témája a művészet és a háború volt. A beszélgetés során számos érdekes kérdés került megvitatásra. Hogyan lehet (fizikailag, mentálisan) a háború alatt alkotni? El tudnak-e jutni (fizikailag, mentálisan) az alkotások a közönséghez? Hogyan? Milyen tere marad a kultúrának, a művészeti eseményeknek háború idején? Van-e megfelelő helyszín és alkalom? Keresi egyáltalán a közönség háborús körülmények között a művészeti eseményeket? Megváltozik a művészet szerepe a háború idején? Ha igen, hogyan?

A felolvasóest csak megerősítette a kerekasztal-beszélgetés egyik vezérgondolatát: háborús helyzetben a művészet szerepe felértékelődik mind a művészek, mind a közönség számára. A rendezői koncepció alapján életre keltik a műveket. A nézők a színpadon, a színészek pedig a nézőtérén foglaltak helyet, az áramkimaradásokat bemutató és óvóhelyeken játszódó jelenetek felolvasásakor a színészek a mobiltelefonjuk zseblámpáját használták, és plédekbe burkolóztak.

A felolvasóestet közönségtalálkozó zárta, amelyben a program szervezői, a vendégek, a fordítók, a rendező és a színészek vettek részt. A beszélgetést Ugrai István moderálta.

Az előadás előtt feltettem néhány kérdést a műfordítóknak – Nagy Tamásnak és Vonnák Diánának – a projekttel kapcsolatban. Többek között arra voltam kíváncsi, miért vállalták ezt a feladatot. Nagy Tamást személyesen is érintette a háború. Részéről ez tudatos vállalkozás volt, hiszen így újra átélhette és átértékelhette azt a helyzetet, amibe a többi ukrán menekülttel ő is kényszerült 2022. február 24-e után. Mi több, a fordítás segített neki abban, hogy összegezze, mi történt a háború kezdete óta: sok más honfitársához hasonlóan ő is másképpen érzékeli az időt az utóbbi hónapokban. Vonnák Diánát nemcsak szakmai, hanem szoros baráti kapcsolatok is fűzik Ukrajnához. Számára a jó szöveg mellett fontos volt a projekt missziója is. Véleménye szerint Magyarországon sokan téves információkkal rendelkeznek az Ukrajnában dúló háborúval kapcsolatban, és ez a közéletben is megmutatkozik. Talán a színháznak vannak eszközei arra, hogy ezen segítsen, még ha kis léptékben is.

Vonnák Diána a háború kirobbanása óta többször járt Ukrajnában, éppen ezért ő jól értette az élő nyelvet, a szöveg rejtett jelentéseit.

Arra a kérdésre, milyen kihívásokkal találták magukat szembe a fordítók munkájuk során, Tamás és Diána a rövidítéseket és a reáliákat, valamint a szurzsikot nevezték meg – vagyis az ukrán–orosz kevert nyelvet, ill. a szlenget. Példaként merült fel egy topográfiai reália – *Az élet tojása* emlékmű Ivankiv községben. A műben tojásként említett reália kisbetűvel szerepel, és csak a megfelelő helyismerettel rendelkező olvasó vagy néző tudja, hogy itt valójában egy szoborról van szó. A Nagy Tamás által fordított *Hosszú séta* című darabban sok szereplő a szurzsikot beszéli, aminek a magyar nyelvre való átültetése meghaladja bármelyik fordító képességeit: a magyar nyelvben nincsenek eszközeink a szurzsik átadására, a magyar közönség, például, nem értené meg, miért szerepel egyszer Kyjiv, máskor pedig Kijev a szövegben. Sokszor előfordul, hogy egy mondaton belül váltakozik az ukrán és az orosz nyelv. Mivel a legtöbb párbeszédet a Facebookról vagy a Telegram-üzenetváltásból veszi át a szerző, ezért alig használ központosítást. Nagy Tamás a fordításban saját belátása szerint volt kénytelen pótolni az írásjeleket, hogy egyértelművé tegye a mondanivalót. Voltak azonban különleges esetek is, ahol a szerző ugyan használt központosítást, amit a fordító meg is őrzött, viszont az eltér a magyar nyelvi szabályoktól. Példaként a fordító azokat az eseteket említette, amikor a szerző három pontot használt, holott inkább kérdőjel kíváncsított oda, vagy pont helyet felkiáltójel. Előfordultak a szövegben hosszú mondatok, amelyeket Nagy Tamás érdemesnek tartott szétszedni, azonban ezt a feladatot rábízta a dramaturgra és a rendezőre. A *Hosszú séta* című darab is sok földrajzi nevet tartalmaz, ezért a fordító fordítás közben kénytelen volt tanulmányozni a térképet és követni rajta a cselekmény kibontakozását.

Vonnák Diána szerint a nehézségek közé lehet sorolni azt is, hogy a beszélt ukrán nyelv gyakran nagyon tömör és elliptikus, főleg az olyan kisebb partikulák, mint a *ну, же* vagy a látszólag egyszerű kérdések, mint például a *що му?* Mindez a fordítás során nagyobb elrugaszkodást követel az eredeti szövegtől.

A katonai reáliák is sokszor fejtörést okoztak a fordítóknak, például a *воєнкомат* rövidítés (magyarul *helyi* vagy *illetékes sorozóközpont*nak lehetne fordítani) vagy az *ATO* rövidítés (szó szerinti jelentése: *Terrorellenes művelet*), ami *terrorellhárítás*-ként szerepel a magyar változatban, és ami a Kelet-Ukrajnában 2014 óta zajló háborút jelenti. A fordítási nehézségek közé sorolhatjuk a *кикімopa*² szót is, amit a katonai szlengben *rejtőzködő háló* megjelölésére használnak, a magyar szövegbe is így került bele funkcionális megfelelőként. A hadászati lexika alig van jelen a magyar köznyelvben, emiatt a fordítás során a fordítók többször szembesültek azzal, mennyire nehéz átültetni ezeket a szavakat úgy, hogy a végeredmény természetes „élő beszédnek” tűnjön.

Az elkészült fordítást a dramaturg lektorálása követte. Az ilyen típusú lektorálásnak az a szerepe, hogy a szerzői szándék lehető legpontosabb „fordítása” kerüljön az

² Sokan a *Vaják* regénysorozatból ismerhetik ezt a szót, ami jellemzően nőnemű házörző szláv mitológiai lényt jelent, akinek a testét toll és szőr borítja, ami segíti őt a rejtőzködésben.

elmondásra szánt változatba, hiszen „a fordítás a színpadi produkciónak csak egyik eleme a világítás, a díszletek, a jelmezek stb. mellett” (Klaudy 1998: 104). Ebben az esetben a dramaturg egy külső szem szerepét tölti be. Egy írott szöveg szükségszerűen más, mint egy színházi előadáshoz készült szöveg, ahol figyelni kell az egyértelmű érthetőségre. Mi több, a lektornak a közönség szempontjából kell vizsgálnia a szöveget, szem előtt tartva az elhangzott szavak és mondatok majdani hatását. A pontosság mellett előtérbe kerül a szöveg természetes hangzása. Arany János már 1862-ben kifejtette ezeket a követelményeket Shakespeare *Velencei kalmár* című művének Ács Zsigmond készítette fordítása kapcsán: „A drámai nyelv az élet nyelve, a színpadon élő embereket akarunk látni; mi nem azt teszi, hogy a dráma közönséges prózában szóljon, – de mégis az élet nyelvén, a szenvedélyes, mozgalmasság életén” (Pikli 2015: 121). Véleménye szerint a fordítónak hűnek kell maradnia az eredeti regiszterhez: „Fordító azt nem találta el mindenütt, hogyan fejezze ki magát, ne feszesebben, ne magasabb lenni akaró hangon, mint eredetije. Ő a nép nyelvét bírja, sok helyt a magyar élő nyelv fordulatait nagy sikerrel alkalmazza is: de olykor vagy nem találja meg a megfelelő kifejezést, vagy mint póriast lenézi, s magasabb irodalmi phrasis után törekszik” (Pikli 2015: 121).

A dramaturgiai lektorálás során többek között figyelemmel kell lenni az alábbiakra. Pontosság: a lektor feladata ellenőrizni a fordítás pontosságát, mind a jelentés, mind a hangnem és a stílus tekintetében. Szöveg folyamatosága: meg kell győződni arról, hogy a lefordított szöveg koherens és jól befogadható legyen. Ez magában foglalja a nyelvtani, szintaktikai és központoszási ellenőrzést. A szereplők jellemkoherenciája: itt kerül sor a párbeszédek elemzésére az egyes szereplők személyiségének és a szövegük hangnemének megfeleltetése céljából. Kulturális reáliák ellenőrzése: a lektor ellenőrzi, hogy sikerült-e megfelelően lefordítani a reáliát, mennyire érthető ez a fordítás a közönség számára, illetve nem csorbul-e a szöveg részeinek vagy egészének a jelentése. Kulturális utalások, intertextualitás: a lektor legbonyolultabb feladatainak egyike, amit gyakran nehéz megvalósítani, főleg akkor, ha az adott kultúrával kapcsolatos ismeretek hiányosak. Színpadi utasítások: amennyiben a szöveggönyv tartalmaz utasításokat, azokat ellenőrizni kell, meg kell vizsgálni a technikai és szakkifejezéseket a célnyelvben. Történelmi, időbeli utalások: meg kell vizsgálni, hogy a dátumokra vagy történelmi eseményekre történő utalások pontosak-e és illeszkednek-e a kontextusba. Idiomatikus kifejezések: a lektornak meg kell győződni, hogy a fordító a megfelelő kifejezést választotta a célnyelvben. A közönség érdekei: a célközönség ízlésének meg kell feleljen a nyelvezet, a hangzás, a stílus és kulturális elemek és árnyalatok. Formázás: végül ellenőrizni kell, hogy sikerült-e pontosan átadni minden utasítást vagy megjegyzést a színészek, illetve a színdarab színre vitelében közreműködők részére.

A három kiválasztott mű lektorálása több napot vett igénybe. Íme néhány példa arra, mely esetekben kellett hozzányúlni a fordításhoz. Élőbeszédben az élelmiszer szót ritkán használjuk. Az *Érzelmek szótára* című darabban azt mondta az egyik szereplő a másíknak, hogy: „Menjél boltba és szerezz élelmiszert” (oroszul – „*Беги скорей в магазин, нужно купить продуктов!*”). A dramaturg szerint egy szépirodalmi alkotásban ez akár működhet is, de a színpadon ez csak „*Szerezz ennivalót!*”

vagy „*Keríts valami élelmet*” lehet. A másik darabban a „*strázsáltak a blokposztoknál*” fordulat vált vita tárgyává: míg maga a fordulat szép és könyvívű, de éppen ez a baj vele: a líraiságot nem fonetikai eszközökkel, hanem tartalmi síkon kellett elérni, a *strázsáltak* szó olyan régies hangzást kölcsönöz a szövegnek, ami megakasztja az értelmezést, mert 2022-ben ez csak *örködés*, *örzés*, *vigyázás* lehet, hiszen az eredeti műben nincs régies hangzású szó. Típushibának tekinthetjük a *ház* szó használatát a fordításban (a szövegekben oroszul – *дом*, ukránul – *xama*, *dim*). A szláv nyelvekben a szó sokszor *otthon* vagy *lakás* értelemben szerepel, így lektorálás közben a dramaturgnak pontosítania kellett: egy lakótelepen senkinek sincs *háza*, a szerző a lakására/otthonára hivatkozik. Általános tapasztalat az is, hogy a magyar szöveg szinte mindig stílusosan „felül” fordít, törekszik a „javításra”, nyelvi „szépségre”. A lektorálás során pedig ezt gyakran a megfelelő stílus szintre kell „rontani”.

Ugrai István elmondta, hogy nagyon izgalmas volt a három teljesen más stílus szintet alkalmazó darabbal dolgozni. A legnagyobb kihívás a stílus szinteket koncepciózusan keverő *Hosszú séta* mű volt, ahol a szerző tudatosan és érzékelhetően másmilyenre fogalmazta a szereplők chatbeszélgetéseit, mint a harctéri híreket vagy az üzenőfalra kiírt üzeneteket, illetve a narrációt. Az *Érzelmek szótáránál* viszont sok esetben „poénra” kellett írni a szövegeket.

A korábban ismertetett feladatokon kívül *Hosszú séta* című darab esetében a szöveg példányt szerkeszteni is kellett, ugyanis a szerzői példányban mind a szerzői narráció, mind az időben korábban zajló párbeszédek teljesen egybefolytak. Emiatt a megszólalások melletti szerepneveket, a darab alcímeit, illetve más, a szövegben jelzőként használt elemeket a lektor félkövér betűtípussal jelölt. A megkülönböztetés eszközeként a dramaturg a „beemelt” közleményeket, idézeteket (amelyek a szerzői „Én” vagy a többi szereplő üzenőfalán jelennek meg) talpatlan betűkkel írta, a többi szöveget pedig talpas betűvel szedte. A lektor munkáját az is nehezítette, hogy nagyon kevés idő volt a fordítás és a lektorálás elvégzésére, olyannyira, hogy a magyarra fordított lektorált szövegek hangosan először csak az előadáson hangoztak el.

Az *Ukrán drámaírók Magyarországon* című színházi projekt egy drámafordítói workshopkal zárul, amire a közeljövőben kerül sor az Átrium Színház és ELTE BTK Ukrán Filológiai Tanszék közös szervezésében. A workshop munkájában a fordítás iránt érdeklődő diákok, egyetemi hallgatók, valamint pályakezdő és tapasztalt fordítók fognak részt venni. A három alkalomra tervezett esemény során az érdeklődők belekóstolhatnak a drámafordításba és előadásokat hallgathatnak a (dráma)fordítás és lektorálás sajátosságairól.

A szövegek fordítása, lektorálása során szerzett tapasztalatok rávilágítottak arra, hogy bár a drámafordítás és a dramaturgiai lektorálás mint kutatási terület egyre népszerűbb, nagyon kevés a magyar nyelvű szakirodalom, az elméleti és gyakorlati alapok meghatározása. A dramaturgiai lektorálás kutatása több oknál fogva is elengedhetetlen. Egyrészt az eredeti jelentés és a hatás megragadásához szükséges a precíz és pontos fordítás és lektorálás, másrészt a drámák gyakran tartalmaznak olyan kulturális elemeket, árnyalatokat, idiómákat és utalásokat, amelyeket csak részben, nehezen, vagy egyáltalán nem lehet más nyelvre lefordítani. Ezért a lektor feladata megtalálni azokat a közös metszéspontokat, amelyek segíthetnek a rejtett tartalom

közvetítésében. Ez vonatkozik a darab kulturális és történelmi kontextusára is. Hiszen egy rosszul sikerült fordítás negatív hatással lehet a szerző, a társulat, a színház, a fordító és a lektor hírnevére is.

Ez teszi olyan fontossá a színpadra szánt szövegek fordításának további kutatását.

Irodalom

Che, Suh Joseph 2005. Drama Translation: Principles and Strategies. *Translation Today* 2/2, 53–69.

Klaudy Kinga 1994. *A fordítás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Scholastica.

Klaudy Kinga 1998. A drámafordítás helye a fordítástudományban. *Modern Nyelvoktatás* 4/2–3, 102–105.

Klaudy Kinga 2001. Opponensi vélemény Valló Zsuzsa *A drámafordítás pragmatikai aspektusai* című doktori értekezéséről. *Fordítástudomány* 3/2, 108–113.

Kovács Gergő 2022. A háború előtérbe helyezte ukrán kultúrát – ilyen a kortárs ukrán írók világa. *Mandiner* 2022. 08. 28. https://mandiner.hu/cikk/20220828_ukran_irodalom_lebovics_viktoria (letöltve: 2023. 03. 26.).

Pikli Natália 2015. „Váz király”, „kapca-, rongykirály” vagy „bolondkirály”? Arany János Hamlet-fordításának karneváli rétege. In: Paraizs Júlia (szerk.): *„Eszedbe jussak”*. *Tanulmányok Arany János Hamlet-fordításáról*. Budapest: Reciti, 105–139.

Valló Zsuzsa 2000. *A drámafordítás pragmatikai aspektusai: Kulturális referenciák fordítása Harold Pinter színpadi műveiben*. Doktori értekezés. Budapest: ELTE.